

**Satversmei atbilst normas, kas noteic pienākumu mazajām HES maksāt dabas
resursu nodokli**

2015. gada 25. martā Satversmes tiesa ir pasludinājusi spriedumu lietā Nr. 2014-11-0103 „Par Dabas resursu nodokļa likuma 3. panta pirmās daļas 1. punkta „f” apakšpunkta, 19.¹ panta un Ministru kabineta 2014. gada 14. janvāra noteikumu Nr. 27 „Grozījumi Ministru kabineta 2007. gada 19. jūnija noteikumos Nr. 404 „Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība un kārtība, kādā izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Pienākums maksāt dabas resursu nodokli ir vērsts uz efektīvāku un atbildīgāku dabas resursu izmantošanu un ienākumu nodrošināšanu valsts budžetā

Apstrīdētās normas

Apstrīdētās Dabas resursu nodokļa likuma normas ieviesa pienākumu maksāt dabas resursu nodokli to hidroelektrostaciju īpašniekiem, kuru hidromezгла kopējā uzstādītā jauda ir mazāka par diviem megavatiem (turpmāk arī – mazās HES). Nodokļa likme ir 0,00853 *euro* par 100 kubikmetriem hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens. Savukārt apstrīdētie Ministru kabineta noteikumi noteic kārtību, kādā aprēķina hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjomu.

Apstrīdētās Dabas resursu nodokļa likuma normas stājās spēkā 2014. gada 1. janvārī. Līdz apstrīdēto normu pieņemšanai mazo HES īpašniekiem nebija pienākuma maksāt dabas resursu nodokli.

Augstāka juridiskā spēka normas

Satversmes tiesa vērtēja apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. panta pirmajam un trešajam teikumam. [15]

Satversmes 105. panta pirmais un trešais teikums: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu.”

Lietas fakti

Lietā ir apvienotas divas lietas, kas ierosinātas pēc vairāku desmitu mazo HES īpašnieku konstitucionālajām sūdzībām. Sūdzībās tika norādīts, ka 2014. gadā ieviestais pienākums maksāt dabas resursu nodokli nesamērīgi ierobežo viņu īpašuma tiesības. Šim ierobežojumam neesot legītīmā mērķa, turklāt ierobežojums neesot samērīgs.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par apstrīdēto normu izvērtēšanas apjomu

Satversmes tiesa visupirms vērtēja, vai apstrīdētās normas paredz īpašuma tiesību ierobežojumu. Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās likuma normas, ciktāl tās paredz pienākumu maksāt nodokli, ierobežo personu īpašuma tiesības. Savukārt apstrīdētie Ministru kabineta noteikumi paši par sevi neparedz pienākumu maksāt dabas resursu nodokli, bet gan paredz nodokļa aprēķināšanas kārtību, kas balstīta aprēķinā par hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjomu. [16]

Tādējādi Satversmes tiesa kā vienotu regulējumu vērtēja apstrīdētās likuma normas un Ministra kabineta noteikumu normas, ciktāl tās nosaka hidrotehniskajai būvei caurplūdušā ūdens apjoma aprēķināšanas kārtību. [16]

Vērtējot, vai īpašuma tiesību ierobežojums ir attaisnojams, Satversmes tiesa vērtē:

- 1) vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu,
- 2) vai ierobežojumam ir legītīms mērķis,
- 3) vai ierobežojums ir samērīgs. [17]

Ierobežojums ir noteikts ar likumu

Lietā tika izteikti atšķirīgi viedokļi par to, vai apstrīdētās likuma normas ir pieņemtas pienācīgā kārtībā, proti, vai likumdevējs ir tiesīgs iekļaut budžeta likumprojektu paketē likumprojektu, kas paredz jauna nodokļa ieviešanu. [18.1]

Satversmes tiesa atzina: ņemot vērā budžeta likumprojektu paketes izskatīšanai noteikto īpašo kārtību, Saeimai ir jāizvērtē arī tas, vai visi budžeta paketes likumprojekti atbilst Saeimas kārtības ruļļa 87.¹ pantā norādītajiem kritērijiem. Saeimas kārtības ruļļa

87.¹ pants noteic, ka budžeta likumprojektu paketi veido gadskārtējā valsts budžeta likuma projekts un likumprojekti, kuri nosaka vai groza valsts budžetu, jeb ar budžetu saistīti likumprojekti. Ja kāds likumprojekts šiem kritērijiem neatbilst, Saeimai tas jāizslēdz no budžeta likumprojektu paketes. Likumdevējam ir tiesības un tai pašā laikā arī pienākums valsts budžeta likumā un to pavadošo likumu paketē iekļaut vienīgi tādus jautājumus, kas attiecas uz konkrēto saimniecisko gadu un ir cieši saistīti ar valsts finanšu līdzekļu izlietojumu. [18.1]

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās likuma normas atbilst minētajiem kritērijiem. Tās noteica pienākumu no 2014. gada 1. janvāra maksāt dabas resursu nodokli, tādējādi normas attiecās uz konkrēto saimniecisko gadu. [18.1]

Satversmes tiesa secināja, ka arī apstrīdētās Ministru kabineta noteikumu normas ir pieņemtas un izsludinātas Satversmē noteiktajā kārtībā.

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka **pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.** [18.2]

Par apstrīdēto normu leģitīmo mērķi

Dabas resursu nodoklis ir uzskatāms par tā saucamo vides nodokli. Vides nodokļi nodrošina videi draudzīgu nodokļu maksātāju rīcību. Likumdevējs noteicis pienākumu maksāt dabas resursu nodokli par ūdens kā sabiedrībai svarīga resursa izmantošanu saimnieciskajā darbībā. [19]

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētās normas ir vērstas ne vien uz efektīvāku un atbildīgāku dabas resursu izmantošanu, bet arī uz ienākumu nodrošināšanu valsts budžetā, un savukārt šie ienākumi var tikt izmantoti citastarp arī vides stāvokļa uzlabošanas pasākumu finansēšanai. [19]

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdēto normu leģitīmais **mērķis ir sabiedrības labklājības aizsardzība.**

Par pamattiesību ierobežojuma samērīgumu

Vērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesa vērtē:

- 1) vai norma ir piemērota tās leģitīmā mērķa sasniegšanai,

- 2) vai nepastāv citi, saudzējošāki līdzekļi, ar kuriem leģitīmo mērķi varētu sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē,
- 3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

Satversmes tiesa visupirms norādīja, ka **nodokļu tiesību specifika ietekmē konstitucionālās kontroles apjomu**. Valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība. Satversmes tiesa jau norādījusi, ka personas tiesības uz īpašumu nav aplūkojamas atrauti no personas konstitucionālā pienākuma maksāt pienācīgā kārtībā noteiktos nodokļus. Pārbaudot pamattiesību ierobežošanas tiesiskumu, Satversmes tiesa var vērtēt galvenokārt to, vai nodokļa maksājums nav nesamērīgs slogs adresātam un vai nodokļu normatīvais regulējums atbilst vispārējiem tiesību principiem. Izvērtējot, vai nodokļa maksājums nav nesamērīgs slogs adresātam, citastarp jāapsver tas, vai piemērotais nodoklis pēc sava rakstura nav konfiscējošs. [20]

Vērtējot to, vai nodokļa maksājums nav nesamērīgs slogs adresātam, jāņem vērā, ka ikviens nodoklis ir nodokļu politikas sastāvdaļa un parasti ikvienai personai ir pienākums maksāt vairākus nodokļus. Tomēr Satversmes tiesa atzina, ka tai nav jāvērtē visu to nodokļu sloga samērīgums, kas ir piemēroti pieteikumu iesniedzējām. Tas nozīmētu pārvērtēt dažādu nozaru nodokļu politiku, bet tas nav Satversmes tiesas uzdevums. Tādējādi Satversmes tiesa vērtēja tikai ar ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai mazajā HES saistītā dabas resursu nodokļa maksāšanas pienākuma atbilstību Satversmei. [22]

Lai secinātu, vai ar nodokļa maksāšanas pienākumu radītais pamattiesību ierobežojums ir piemērots tā leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesai jāpārbauda, vai likumdevēja rīcībai ir saprātīgs izskaidrojums, kas pamatots ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem, proti:

- 1) vai ar nodokli apliekamais objekts un nodokļa aprēķina princips nav noteikts patvaļīgi,
- 2) vai nodokļa aprēķināšanas kārtība ir tāda, kas ļauj matemātiski izskaitļot nodokļa maksājumu. [24.1]

Satversmes tiesa atzina, ka dabas resursu nodokļa aprēķina principam ir saprātīgs izskaidrojums, kas pamatots ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem. Satversmes tiesa citastarp ņēma vērā, ka gan konkrētais dabas resursu nodokļa objekts, gan caurplūdušā ūdens apjoma aprēķināšanas formula ir izraudzīti ar mērķi veicināt efektīvāku ūdens resursu izmantošanu. [24.1] Tāpat tiesa atzina, ka ar dabas resursu nodokļa ieņēmumiem ir iespējams finansēt dažādus sociālos un ekonomiskos pasākumus, kas vērsti uz sabiedrības labklājības aizsardzību, tostarp arī vides jomā. [24.2]

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka **apstrīdētās normas ir piemērotas leģitīmā mērķa sasniegšanai.** [24.2]

Vērtējot saudzējošāku līdzekļu iespējamo pastāvēšanu, Satversmes tiesa ņēma vērā, ka likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, ir vērtējis apstrīdēto normu alternatīvas. [25.1] Tiesa atzina, ka par saudzējošāku līdzekli, kas leģitīmo mērķi varētu sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē, šajā gadījumā nevar atzīt nodokļa neesamību, īpaši ņemot vērā to, ka, šim nodoklim ir regulējuša funkcija. Likumdevējs ir tiesīgs izvēlēties arī tādus līdzekļus noteiktā leģitīmā mērķa sasniegšanai, kuri var ietekmēt personas interesi pievērsties konkrētiem saimnieciskās darbības veidiem vai izmantot konkrētas tehnoloģijas savā saimnieciskajā darbībā. Citastarp likumdevējs ar nodokļa palīdzību var palielināt attiecīgās saimnieciskās darbības izmaksas un tādējādi ierobežot ienākumu apmēru, kuru persona paredzējusi iegūt no attiecīgās darbības. [25.2]

Ja Satversmes tiesa konstatējusi, ka likumdevēja izraudzītajam nodokļa aprēķina principam ir saprātīgs izskaidrojums, kas pamatots ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem, un likumdevējs ir apsvēris apstrīdēto normu alternatīvas, tad Satversmes tiesa nav tiesīga noteikt, ka likumdevējam jāizvēlas citāda nodokļa likme, cits nodokļa aprēķina princips vai nodokļa aprēķināšanas formulā jāiekļauj citi elementi. [25.2]

Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka **nav saudzējošāku līdzekļu, ar kuriem leģitīmo mērķi varētu sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē.** [25.2]

Satversmes tiesa atzina, ka **labums, ko sabiedrība iegūst no apstrīdētajām normām, ir lielāks par personu tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.** Satversmes tiesa atzina, ka mazās HES dod pienesumu valsts energoapgādē un enerģētiskās neatkarības stiprināšanā. Sabiedrība papildus tam labumam, kas tiek gūts no

elektroenerģijas ražošanas mazajās HES, gūst labumu no efektīvākas mazo HES darbības un tādējādi kopumā tiek veicināta sabiedrības labklājība. Sabiedrības ieguvums – iepretim atsevišķu nodokļu maksātāju tiesību ierobežojumam – ir ne tikai efektīvāka mazo HES darbība, bet arī sabiedrības labklājības aizsardzībai izmantojami valsts budžeta līdzekļi.
[26]

Tādējādi apstrīdētās normas **atbilst samērīguma principam.** [26]

Līdz ar to Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas **atbilst Satversmes 105. pantam.**

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas ir stājies spēkā. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt Satversmes tiesā izskatāmās lietas faktisko apstākļu izpratni. Tā nav uzskatāma par sprieduma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Līna Kovalevska

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze

Lina.Kovalevska@satv.tiesa.gov.lv

67830748, 29813216